Karlovy Vary — nyugati szemmel

(John Gillett cikke a New Statesman and Nation-ben)

A cseh városka, Karlovy Vary valamikor Európa koronás főinek találkozóhelye volt; mostanában pedig rendezők, filmcsillagok, újságírók gyűlnek össze a hajdani Karlsbadban évente egyszer a világ minden tájáról.

Az idei fesztivál — a tizenegyedik — minden eddiginél népesebb volt, s a legszorgalmasabb kritikus sem juthatott el valamennyi bemutatóra.

Szeretném leszögezni, hogy a látványosságok, koktélpartyk, fogadások mellett a Karlovy Vary-i találkozó határozott társadalmi célkitűzést is képvisel. A népek közötti egyetértés és barátság jelszavát itt nem csupán üres szólamnak tartják, s a negyven népet képviselő szakemberek olyan barátságot kötöttek, amely dicséretére válnék a legtöbb nemzetközi konferenciának. Természetesen adódnak kisebb politikai nézeteltérések; Zavattini, de Santis, Paul Strand nyilvános fórumokon vitatkoznak a filmgyártással kapcsolatos esztétikai, politikai kérdésekről — talán megoldatlan kérdésekről. Kétségtelenül igen hasznos, hogy Kelet és Nyugat képviselői találkoznak és vitatkoznak egymással.

1948 óta igen kevés amerikai filmet mutattak be Csehszlovákiában; így magától értetődik, hogy egy független amerikai kereskedelmi vállalat által fesztiválon kívül bemutatott filmek (Joan of Arc, The Pajama Game, Oklahoma! stb.) nagy tömegeket vonzottak. (»Nem lelkesedünk valamennyi filmjükért, de mindenesetre változatosságot jelentenek« — jegyezte meg az egyik cseh újságíró.) Ez a fesztivál szemmel láthatólag támogatja, bátorítja a még fiatal filmiparral rendelkező országokat; idén például Korea, Mongólia és néhány dél-amerikai állam mutatta be idealizmussal és hazafias hévvel teli alkotását. Legtöbb produkcióból hiányzott az igazi egyéniség, s a technikájuk is nemegyszer nyers és iskolás volt, de a filmek mégis feltétlenül biztatóak. Új filmgyártás alakul ki az egész világon, s ezek a kísérletező erők új tehetségeket és friss eszméket vetnek felszínre. Sajnálatos módon a hivatalosan bemutatott európai és ázsiai filmek nagy részéből hiányzik a frisseség és az egyéniség szikrája; szerencsére a magyar, lengyel és cseh filmgyártás produkciói kárpótolnak e tekintetben, jobbára versenyen kívüli bemutatóikkal.

Idén ünneplik a cseh film hatvanadik születésnapját, és ebből az alkalomból bemutatót rendeztek Prágában a háború előtt készült cseh filmekből. Többek között az *Extázist* is vetítették. A háború óta a csehek figyelemre méltó sikereket értek el a báb- és trükkfilmgyártás területén, Jiri Trnka és Karel Zeman kitűnő alkotásaival. ((A Jules Verne regényéből készült film Brüsszel után itt is nagy sikert aratott.) Újabban, a lengyelekhez hasonlóan a cseh rendezők is éleshangú, határozott filmeket készítenek. *A negyvennégy* című film a Szlovák egység 1918-as lázadását ábrázolja szenvedélyes erővel.

A magyar filmgyártás általános színvonala az 1956-os események előtt és azóta is rendkívül magas. Várkonyi Zoltán *Sóbálvány* című produkciója egy idősebb, »megbízhatatlan« orvosról szól, aki lelki válságon megy át, amikor szembekerül az állam ideológiai követelményeivel. Megragadó expozíció, melyet nem eléggé meggyőző fordulat követ. Máriássy Félix *Csempészek* című, a 30-as években játszódó filmje is figyelemre méltó alkotás, mely a föld szeretetének tiszta érzését tükrözi. A film kitűnően ábrázolt paraszt hősét a szegénység arra kényszeríti, hogy csempészésre adja fejét a magyar—román határon. A kettős befejezés, amikor a csempész a kedvesével a rendőrség elől menkül, s eközben egy pacsirta szabadon szárnyal felettük a levegőben, különös, tömör szépséget tükröz. Ranódy László *A tettes ismeret-*

len című filmje — egy háborúból maradt gránát felrobban egy budapesti bérházban és néhány gyermeket elpusztít — szintén szimbolikus jelentőségű; Ranódy emberábrázolása, bár nem mentes bizonyos iskolás tervszerűségtől, érzékeny egyéniségre vall.

Nem láttam a lengyelek hivatalos bemutatóját (Wanda Jacubowska színes fantáziáját), viszont láttam az *Éva aludni akar* című vad és haragos komédiát szürrealista és anarchista beütéssel; ez a film, melyet egy kísérleti rövidfilmmel vetítettek egy műsorban, megerősíti Lengyelország helyét a világ filmművészetében. Igen figyelemre méltó alkotás az ironikus című *Élni szép*, melyet híradó-részletekből és dokumentumfilmekből állítottak össze; a film azzal végződik, hogy egy majom koszorút tesz a *homo sapiens* sírjára.

A szovjet filmek már alkalmazkodóbb stílusban születtek. Geraszimov *Csendes Don* című filmje (mely egy japán filmmel a fesztivál nagydíját kapta), a Solohov-regénynek hatalmas, határás feldolgozása; igen tömör és szakszerű alkotás, de sajnos, nélkülözi a regény költői intenzitását. A harmadik rész, melyet a fesztiválon bemutattak, igen szép színekkel készült, néhány kitűnő alakítással. A befejező tablóban hirtelen megtelik élettel. A másik szovjet film, *A fejedelem bajnoka*, hatalmas szélesvásznú produkció, mely harcjeleneteivel túlszárnyalja a hasonló hollywoodi produkciókat. Csillogó trükkhatásai, varázsos áttűnései figyelemre méltóak.

Befejezésül emlékezzünk meg egy dicsérő szóval a fesztivál cseh híradó-filmjeiről. Az ötletes megoldásokkal és burleszkszerű gag-ekkel teli produkciók a találkozó derűs hangulatát tükröztek és bebizonyították, hogy a csehek *abszurd* iránti érzéke igen közel áll a miénkhez.

RADVÁNYI ERVIN fordítása

Kollányi Ágoston operatőr vezetésével Jugoszláviában tartózkodik a magyar filmszakemberek négytagú csoportja, amely a Budapest Filmstúdió és a crnagórai Lovcsen Filmvállalat megállapodása alapján közös magyar—jugoszláv természet-filmeket forgat. A magyar filmforgató csoport tagjai a Dubrovnik közelében levő egyik adriai-tengeri szigeten a cibetmacska fajtához tartozó kigyófaló mungóknak az életét felvételezik. Ezt követően a Brokai-tóhoz utaznak, ahol az őzek életéről és szelídítéséről készítenek színes filmet. Az utóbbit normál és szélesvánszú változatban forgatják.

*

Velencében befejezték a II. nemzetközi filmhíradó ünnepséget. A bíráló bizottság az első díjat a Gaumont francia filmhíradó társaságnak ítélte, a második díjat egy nyugatnémet és egy lengyel híradó közösen nyerte.

*

Hatalmasat fejlődött 1948 óta a magyarországi mozihálózat. Jelenleg 4152 moziban vetítenek. Az 1949-es esztendőben 219 ezer előadást tartottak, de 1957-ben már 751 ezerre nőtt a filmvetítések száma. Egy évtizeddel ezelőtt 42,3 millió néző vett mozijegyet egy év alatt, viszont tavaly több mint 135 millióan keresték fel a filmszínházakat. Az UNESCO egyik legutóbbi statisztikája szerint Magyarországon egy lakosra évi 14 mozilátogatás jut. Franciaországban például ez az arányszám 9,5 százalék.

A felszabadulást követő években hazánk városainak, községeinek és falvainak 23,9 százalékában volt filmszínház. A magyar filmipar államosítása utáni tizedik esztendőben a városok, községek, falvak 81,7 százalékában működik mozi.